

Het centraal schriftelijk examen vmbo 2004

KERNDLEN

Basisberoepsgerichte leerweg

Kerdeel 3 Leervaardigheden in het vak geschiedenis en staatsinrichting

De kandidaat beheerst een aantal strategische vaardigheden die bijdragen tot de ontwikkeling van het eigen leer-
vermogen.

De kandidaat kan:

1. verschillende typen historische vragen herkennen.
In dat verband kan hij/zij:
 - onderscheid maken in beschrijvende, verklarende en waarderende vragen.
2. bij gegeven historische vragen informatie verwerven;
 - bronnen en bronfragmenten selecteren, lettend op bruikbaarheid,
 - gebruik maken van verschillende typen historisch bronnenmateriaal, mondeling, schriftelijk, audio-visueel.
3. verworven of aangereikte informatie verwerken;
 - gegevens ordenen en zo nodig bewerken,
 - gegevens beoordelen op bruikbaarheid,
 - gegevens analyseren en een eigen standpunt weer-
geven en toelichten.
4. principes en procedures die kenmerkend zijn voor de
benaderingswijzen van het vak geschiedenis en staats-
inrichting toepassen;
 - ordening aanbrengen in historische gebeurtenis-
sen, verschijnselen, ontwikkelingen en personen,
 - historische gebeurtenissen, verschijnselen,
ontwikkelingen en personen plaatsen in histo-
rische perioden en in maatschappijtypen
 - verschijnselen uit verschillende perioden en
samenlevingen vergelijken
 - in historische processen aspecten van continuï-
teit en verandering herkennen
 - op basis van gegeven werkmateriaal verklaringen
geven voor historische gebeurtenissen, verschijnse-
len en ontwikkelingen,
 - de aanleiding herkennen als de meest directe
oorzaak
 - herkennen hoe oorzaken van verschillende
aard historische processen beïnvloeden
- zich op basis van historische gegevens een beeld
vormen van historische gebeurtenissen, verschijn-
selen, ontwikkelingen en personen,
 - rekening houden met de standplaatsgebonden-
heid van de bronnen
- een eigen standpunt over historische gebeurtenis-
sen, verschijnselen en ontwikkelingen weergeven
en toelichten,
 - zich verplaatsen in opvattingen, waarden en
motieven van mensen in het verleden, er reke-
ning mee houdend dat zij niet over dezelfde
kennis konden beschikken als wij nu
 - opvattingen, waarden en motieven, waardoor
mensen in het verleden werden geleid, vergelij-
ken met die van zichzelf en tijdgenoten
5. resultaten van een leeractiviteit overdragen aan
anderen;
 - een verslag van beperkte omvang schrijven als
basis voor een schriftelijke, mondelinge of audio-
visuele presentatie,
 - een geëigend medium kiezen en gebruiken, reke-
ning houdend met randvoorwaarden als beschik-
bare tijd en middelen.
6. gebruikmaken van informatie- en communicatietechnologie bij de bestudering van historische gebeurtenissen, verschijnselen, ontwikkelingen en personen;
 - geautomatiseerde zoeksystemen in bibliotheken,
mediatheken en telecommunicatieprogramma's
gebruiken,
 - eenvoudige geautomatiseerde gegevensbestanden
raadplegen,
 - gegevens bewerken met behulp van eenvoudige
tekstverwerkings- en rekenprogramma's,
 - eenvoudige simulatieprogramma's gebruiken.
7. zo zelfstandig mogelijk enkele eenvoudige onderzoe-
ken van beperkte omvang uitvoeren over thematieken
die aansluiten bij de inhoud van de exameneenheden K4 t/m K9.
In dat verband kan hij/zij in K3 geformuleerde vaar-
digheden en benaderingswijzen in samenhang
hanteren.

Kerdeel 7

Sociale zekerheid en verzorgingsstaat in Nederland

De kandidaat kan:

1. enkele groepen noemen die in de laatste decennia van de negentiende eeuw in Nederland niet zelfstandig in hun primaire levensbehoeften konden voorzien en herkennen op welke wijzen particuliere en kerkelijke organisaties en de overheid aan leniging van armoede bijdroegen;
 - werklozen/ ouderen /weduwen en wezen/ arbeidsongeschikten,
 - Armenwet 1854: overheid (burgerlijk armbestuur) springt alleen bij als particuliere en/of kerkelijke liefdadigheid te kort schiet om absolute minimum te handhaven.
2. herkennen hoe industrialisatie en verstedelijking in de laatste decennia van de negentiende en in het begin van de twintigste eeuw bijdroegen aan nieuwe opvattingen over armoede en aan veranderingen in de aanpak van de armenzorg;
 - ontwikkeling 'sociale kwestie',
 - concentratie van probleem in steden; burgerlijke en kerkelijke armenzorg schiet tekort.
3. herkennen op welke regelingen van sociale zekerheid en vormen van armenzorg groepen die niet zelfstandig in hun primaire levensbehoeften konden voorzien, begin jaren dertig konden terugvallen;
 - armenzorg is voor grootste deel openbare armenzorg,
 - werkloosheidsverzekering / steunregeling / gemeentelijke steunregelingen,
 - werkverschaffing,
 - ouderdoms-, ongevallen en de ziekteverzekering.
4. herkennen dat de economische crisis van de jaren dertig leidde tot een massaal beroep op armen- en werklozenzorg en tot een aanpassingspolitiek met verlaging van uitkeringen en strenge individuele controle;
 - werkverschaffing tegen lager loon,
 - korting op steunuitkeringen,
 - stempelen / inspecteurs.
5. herkennen hoe herinneringen aan en opvattingen over de gevolgen van de economische crisis alsmede de politiek van wederopbouw en de economische ontwikkeling na 1945 bijdroegen aan de opbouw van de verzorgingsstaat;
 - crisis en vernedering / crisis en opkomst radikale - anti-democratische stromingen,
 - industrialisatie / economische ontwikkeling / harmoniemodel.
6. oorzaken van de herziening van de verzorgingsstaat vanaf de jaren tachtig herkennen en over veranderingen in recht op en omvang van uitkeringen als gevolg hiervan een eigen standpunt weergeven en toelichten;

- groeiend beroep op werkloosheids- en arbeidsongeschiktheidsverzekeringen / legitimiteit van verzorgingsstaat ter discussie / oneigenlijk gebruik / misbruik van sociale voorzieningen.

Kerdeel 9

De Koude Oorlog

De kandidaat kan:

1. de internationale verhoudingen voor en aan het eind van de Tweede Wereldoorlog herkennen en daarbij ingaan op de positie van Duitsland, de Sovjet-Unie en de Verenigde Staten;
 - VS - SU tegenstelling sinds 1917: kapitalistisch/ democratisch - communisme/dictatuur,
 - VS en SU als overgebleven wereldmachten na de Tweede Wereldoorlog,
 - Nazi-Duitsland / nederlaag en bezetting.
2. het ontstaan van de Koude Oorlog beschrijven en daarbij ingaan op de ideologische tegenstellingen en het streven naar invloedssferen in Europa;
 - Jalta,
 - Oost-Europa/SU tegenover West-Europa/VS.
3. het verloop van de Koude Oorlog aan de hand van ontwikkelingen in Duitsland herkennen en daarbij ingaan op de blokkade van Berlijn in 1948, de Duitse deling, de vlucht naar het Westen en de bouw van de Berlijnse Muur.
4. herkennen hoe politieke en economische ontwikkelingen binnen de Sovjet-Unie in de loop van de jaren tachtig hebben bijgedragen aan het einde van de Koude Oorlog;
 - Gorbatsjov / Perestroika en Glasnost,
 - ineensstorten systeem,
 - onbetaalbaarheid wapenwedloop / oorlog in Afghanistan.
5. de bijdrage van Duitsland aan politieke stabiliteit in Europa na de Duitse eenwording herkennen en daarover een eigen standpunt weergeven en toelichten.

Kaderberoepsgerichte leerweg

Kerdeel 3:

Leervaardigheden in het vak geschiedenis en staatsinrichting

De kandidaat beheerst een aantal strategische vaardigheden die bijdragen tot de ontwikkeling van het eigen leervermogen.

De kandidaat kan:

1. verschillende typen historische vragen herkennen en zo zelfstandig mogelijk formuleren.
In dat verband kan hij/zij:
 - onderscheid maken in beschrijvende, verklarende en waarderende vragen.
2. bij gegeven of zelf geformuleerde historische vragen informatie verwerven;
 - bepalen welke (soort) historische informatie nodig is,
 - geschikte informatiebronnen inventariseren,
 - bronnen en bronfragmenten selecteren, lettend op bruikbaarheid, betrouwbaarheid en representativiteit,
 - gebruikmaken van verschillende typen historisch bronnenmateriaal, mondeling, schriftelijk, audio-visueel.
3. verworven of aangereikte informatie verwerken;
 - gegevens ordenen en zo nodig bewerken,
 - gegevens beoordelen op bruikbaarheid, betrouwbaarheid en representativiteit,
 - gegevens analyseren en een eigen standpunt weergeven en toelichten.
4. principes en procedures die kenmerkend zijn voor de benaderingswijzen van het vak geschiedenis en staatsinrichting toepassen;
 - ordening aanbrengen in historische gebeurtenissen, verschijnselen, ontwikkelingen en personen:
 - historische gebeurtenissen, verschijnselen, ontwikkelingen en personen plaatsen in historische perioden en in maatschappijtypen,
 - verschijnselen uit verschillende perioden en samenlevingen vergelijken,
 - in historische processen aspecten van continuïteit en verandering herkennen,
 - veranderingen onderscheiden naar de snelheid waarmee deze plaatsvinden, van schoksgewijs tot geleidelijk;
 - op basis van gegeven werkmateriaal verklaringen geven voor historische gebeurtenissen, verschijnselen en ontwikkelingen:
 - de aanleiding herkennen als de meest directe oorzaak,
 - herkennen hoe oorzaken van verschillende aard historische processen beïnvloeden,
 - directe en indirecte oorzaken onderscheiden,
 - onderscheid maken tussen oorzaken van meer en minder belang,
 - gevolgen die op korte termijn spelen, onderscheiden van gevolgen op lange termijn;
 - zich op basis van historische gegevens een beeld vormen van historische gebeurtenissen, verschijnselen, ontwikkelingen en personen:
 - rekening houden met de standplaatsgebondenheid van de bronnen,
 - rekening houden met de eigen standplaatsgebondenheid,
 - vaststellen waardoor de standplaatsgebondenheid bepaald werd/wordt;
 - een eigen standpunt over historische gebeurtenissen, verschijnselen en ontwikkelingen weergeven en toelichten:
 - zich verplaatsen in opvattingen, waarden en motieven van mensen in het verleden, er rekening mee houdend dat zij niet over dezelfde kennis konden beschikken als wij nu,
 - opvattingen, waarden en motieven, waardoor mensen in het verleden werden geleid, vergelijken met die van zichzelf en tijdgenoten.
5. resultaten van een leeractiviteit overdragen aan anderen;
 - een verslag van beperkte omvang schrijven als basis voor een schriftelijke, mondelinge of audio-visuele presentatie,
 - een geëigend medium kiezen en gebruiken, rekening houdend met doel, doelgroep en randvoorwaarden als beschikbare tijd en middelen.
6. gebruikmaken van informatie- en communicatietechnologie bij de bestudering van historische gebeurtenissen, verschijnselen, ontwikkelingen en personen;
 - geautomatiseerde zoeksystemen in bibliotheken, mediatheken en telecommunicatieprogramma's gebruiken,
 - eenvoudige geautomatiseerde gegevensbestanden raadplegen,
 - gegevens bewerken met behulp van eenvoudige tekstverwerkings-, reken- en spreadsheetsprogramma's,
 - eenvoudige simulatieprogramma's gebruiken.
7. zo zelfstandig mogelijk enkele eenvoudige onderzoeken van beperkte omvang uitvoeren over thematieken die aansluiten bij de inhoud van de exameneenheden K4 t/m K9 en het verrijktingsdeel.
In dat verband kan hij/zij de in K3 geformuleerde vaardigheden en benaderingswijzen in samenhang hanteren.

Kerdeel 7

Sociale zekerheid en verzorgingsstaat in Nederland

De kandidaat kan:

1. enkele groepen noemen die in de laatste decennia van de 19^e eeuw in Nederland niet zelfstandig in hun primaire levensbehoeften konden voorzien en herkennen/beschrijven op welke wijze en in welke mate particuliere en kerkelijke organisaties en de overheid aan leniging van armoede bijdroegen;
 - werklozen/ ouderen / weduwen en wezen / arbeidsongeschikten,
 - Armenwet 1854: overheid (burgerlijk armbestuur) springt alleen bij als particuliere en/of kerkelijke liefdadigheid te kort schiet om absolute minimum te handhaven,
 - in praktijk stapsgewijs naar hoofdrol voor burgerlijke armenzorg.
2. herkennen/beschrijven hoe de industrialisatie en verstedelijking in de laatste decennia van de 19^e en in het begin van de 20ste eeuw bijdroegen aan nieuwe opvattingen over armoede en aan veranderingen in de aanpak van de armenzorg;
 - ontwikkeling 'sociale kwestie',
 - concentratie van probleem in steden; burgerlijke en kerkelijke armenzorg schiet tekort.
3. visies herkennen van protestanten, katholieken, socialisten en liberalen aan het eind van de 19^e eeuw op oorzaken van armoede en op de verantwoordelijkheid van individuen, particuliere organisaties en de overheid om armoede te voorkomen;
 - conservatief-liberalen: overheidsonthouding; sociale voorzieningen te duur / ondermijnen individuele verantwoordelijkheid,
 - jong-liberalen: actieve(re) sociale politiek,
 - protestanten: bescherming arbeider tegen hebzucht van anderen / staatsingrijpen als maatschappelijke organisaties tekort schieten,
 - sociaal-democraten: nadruk op algemeen kiesrecht / via politieke macht sociale rechten,
 - katholieken: Rerum Novarum / zie protestanten.
4. herkennen/beschrijven op welke regelingen van sociale zekerheid en vormen van armenzorg groepen die niet zelfstandig in hun primaire levensbehoeften konden voorzien, begin jaren '30 terug konden vallen;
 - armenzorg is voor grootste deel openbare armenzorg,
 - werkloosheidsverzekering / steunregeling / gemeentelijke steunregelingen,
 - werkverschaffing,
 - ouderdoms-, ongevallen en de ziekteverzekering.
5. herkennen/beschrijven dat de economische crisis in de jaren '30 leidde tot een massaal beroep op armen- en werklozenzorg en tot een aanpassingspolitiek met verlaging van uitkeringen en strenge individuele controle;

- werkverschaffing tegen lager loon,
- korting op steunuitkeringen,
- stempelen / inspecteurs.

6. opvattingen van liberalen, confessionelen en socialisten over de aanpak van de sociale gevolgen van de crisis beschrijven;
 - verschuivende opvattingen bij anti-revolutionairen / katholieken; grotere rol overheid,
 - socialisten: Plan van de Arbeid.
7. herkennen/beschrijven hoe herinneringen aan en opvattingen over de gevolgen van de economische crisis alsmede de politiek van wederopbouw en de economische ontwikkeling na 1945 bijdroegen aan de opbouw van de verzorgingsstaat;
 - crisis en vernedering / crisis en opkomst radikale - anti-democratische stromingen,
 - industrialisatie / economische ontwikkeling / harmoniemodel.
8. oorzaken van de herziening van de verzorgingsstaat vanaf de jaren '80 herkennen en over veranderingen in recht op en omvang van uitkeringen als gevolg hiervan een eigen standpunt weergeven en toelichten;
 - groeiend beroep op werkloosheids- en arbeidsongeschiktheidsverzekeringen / legitimiteit van verzorgingsstaat ter discussie / oneigenlijk gebruik / misbruik van sociale voorzieningen.

Kerdeel 9

De Koude Oorlog

De kandidaat kan:

1. de internationale verhoudingen voor en aan het eind van de Tweede Wereldoorlog herkennen/beschrijven en daarbij ingaan op de positie van Duitsland, Groot-Brittannië, Frankrijk, de Sovjet-Unie en de Verenigde Staten;
 - VS - SU tegenstelling sinds 1917: kapitalistisch/ democratisch - communisme/dictatuur,
 - VS en SU als overgebleven wereldmachten na de Tweede Wereldoorlog,
 - Nazi-Duitsland / nederlaag en bezetting,
 - koloniale grootmachten Frankrijk en GB / verlies koloniën na 1945.
2. het ontstaan van de Koude Oorlog beschrijven en daarbij ingaan op de ideologische tegenstellingen en het streven naar invloedssferen in Europa;
 - Jalta,
 - Oost-Europa/SU tegenover West-Europa/VS.
3. het verloop van de Koude Oorlog aan de hand van ontwikkelingen in Duitsland herkennen/beschrijven en daarbij ingaan op de blokkade van Berlijn in 1948, de Duitse deling, de vlucht naar het Westen en de bouw van de Berlijnse Muur alsmede de 'Ost-Politik'.

4. beelden van elkaar in het West- en het Oostblok in de jaren vijftig en zestig herkennen, deze beschrijven en verklaren met verwijzing naar achterliggende politieke opvattingen.
5. de functie van wederzijdse dreiging, ter voorkoming van gewapende conflicten ten tijde van de Koude Oorlog, beschrijven en daarbij ingaan op de wapenwedloop; hij/zij kan over voor- en nadelen van de wederzijdse dreiging een eigen standpunt weergeven en toelichten;
 - voorkomen kernoorlog,
 - beslag op kennis, grondstoffen, kapitaal.
6. herkennen/beschrijven hoe politieke en economische ontwikkelingen binnen de Sovjet-Unie in de loop van de jaren tachtig hebben bijgedragen aan het einde van de Koude Oorlog;
 - Gorbatsjov / Perestroika en Glasnost,
 - ineensinken systeem,
 - onbetaalbaarheid wapenwedloop / oorlog in Afghanistan.
7. de bijdrage van Duitsland aan politieke stabiliteit in Europa na de Duitse eenwording herkennen/beschrijven en daarover een eigen standpunt weergeven en toelichten.

De gemengde en de theoretische leerweg

De kerndelen 3, 7 en 9 van de kaderberoepsgerichte leerweg en de bijbehorende verrijksdelen 4, 6 en 8.

Verrijksdeel 4

Ontwikkeling van de gezondheidszorg in Nederland

De kandidaat kan:

1. beschrijven hoe leef- en werkomstandigheden in de 19^e eeuw de volksgezondheid beïnvloedden;
 - voeding / gezondheidszorg / woon- en werkomstandigheden / hygiënische omstandigheden.
2. voorbeelden geven van de invloed van wetenschap en techniek en van maatregelen van de overheid op de verbetering van de volksgezondheid in de 19^e en het begin van de 20^e eeuw;
 - ontwikkeling vaccins / antibiotica / chirurgie / medische wetenschap,
 - vaccinatieprogramma's / sociale wetgeving / aanleg riolering en waterleiding.
3. veranderingen in de 20^e eeuw in opvattingen over leven en dood en in verwachtingen van mensen ten aanzien van de mogelijkheden van de medische wetenschap beschrijven en over deze veranderingen een eigen standpunt weergeven en toelichten.

2. opvattingen van confessionelen, liberalen, socialisten en communisten in Nederland over de rol van de VS in de internationale politiek in de jaren vijftig vergelijken met hun opvattingen ten tijde van de Vietnamoorlog.

3. beelden in Nederland van de VS in de jaren vijftig en tijdens de Vietnamoorlog herkennen en relateren aan opvattingen van bovengenoemde politieke stromingen.

Verrijksdeel 8

Vaardigheden in samenhang

De kandidaat de vaardigheden uit het kerndeel in samenhang toepassen.

Verrijksdeel 6

Nederland en de Verenigde Staten na de Tweede Wereldoorlog

De kandidaat kan:

1. de invloed van de VS op Nederland in de naoorlogse geschiedenis beschrijven en daarbij ingaan op de bijdrage van de VS aan de economische wederopbouw, de positie van de VS in de NAVO en de verbreiding van de Amerikaanse cultuur;
 - Marshallplan,
 - VS als garantie voor de Europese veiligheid,
 - via media (muziek, film) / voeding / kleding.

De tekst van de hier afgedrukte kerndelen is overgenomen uit *Examenprogramma's vmbo. Economie en de maatschappelijke vakken*, uitgegeven door het Ministerie van Onderwijs Cultuur en Wetenschappen (maart 2000). De publicatie staat ook op internet onder www.cfi.nl